

Omaniku ootused AS-le ALARA

Riigi osalemise põhjused äriühingus

AS ALARA on riigi äriühing, milles riik osaleb avalikust ja strateegilisest huvist lähtuval eesmärgil.

AS ALARA tegevuse eesmärk on ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemine, radioaktiivsete jäätmete ja nende käitlemisega seotud ohtude vähendamine ning ohtlike ja tavajäätmete ringkasutuse suurendamine Eestis.

Eesti Vabariik omab AS-s ALARA osalust järgmistel kaalutlustel:

- AS-il ALARA on oluline roll minimaalse kiirgusohuga elukeskkonna tagamisel;
- AS ALARA haldab riigile kuuluvat Paldiski endist tuumaobjekti, sh tagab radioaktiivsete jäätmete käitlemise vastavuse kõigile asjakohastele rahvusvahelistele ja Euroopa Liidu nõuetele;
- AS ALARA haldab riigile kuuluva Tammiku radioaktiivsete jäätmete hoidlat ning tegeleb objekti vabastamisega kiirgusseaduse nõuete kohaldamisest;
- AS ALARA tegevuse kaudu on võimalik kujundada kogu kiirgusohutuse arengut Eestis, tagamaks selle vastavus siseriiklikele ja rahvusvahelistele nõuetele ning kiirgusohutuse valdkonna headele tavadele;
- AS ALARA omab ja haldab Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskust, mis on ainus prügila Eestis, kus on võimalik ladestada selliseid ohtlikke jäätmeid, millele alternatiivne käitlusvõimalus puudub.

Üldised eesmärgid äriühingule

Eesti Vabariik seab äriühingule viis peamist eesmärki:

- tegeleda valitud valdkonnas kasumliku ja efektiivse majandustegevusega;
- täita riigi poolt kehtestatud strateegilisi eesmärke vastavalt äriühingu suhtes kohaldatavatele seadustele, regulatsioonidele ja arengukavadele;
- olla Eesti äriühingutele heaks eeskujuks heade juhtimistavade, sotsiaalse vastutuse ning kõrge ärikultuuri poolest järgides vastutustundliku ühingujuhtimise põhimõtteid ja integreerides need äriühingu igapäevategevusse, juhtimisse ja strateegiasse;
- vältida või vähendada oma tegevusega kaasnevat negatiivset majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõju ehk jalajälge ning integreerida jätkusuutlikkuse kaalutlused riskijuhtimise ja sisekontrollisüsteemidesse;
- investeerida teadus- ja arendustegevusse, kui teadus- ja arendustegevus on äriühingu põhitegevus või seda toetav;
- hinnata äriühingu (võimalikke ebaeetilisi) ärisuhteid Venemaa ja Valgevenega ning loobuda sellistest ärisuhetest;
- tagada enda tegevusvaldkonnas kõrgema taseme keskkonnaohutus.

Lisaks seab omanik AS-le ALARA ülesandeks uute teenusevaldkondade arendamise, valdkondliku kompetentsi koondamise (kiirgus- ja keskkonnakaitselised, tehnilised jms analüüsid, uuringud) ning uute kontaktide, võrgustike ja äriideede initsieerimise ohutusnõuete täitmisel.

AS-I ALARA tuleb tagada oma toodete ja teenuste kõrge, kõiki kliente rahuldav kvaliteet säästliku ressursikasutuse, töökorralduse pideva parendamise ning töötajate kindlustamisega nende tööks vajalike teadmiste, oskuste ja vahenditega.

Valdkondlikud eesmärgid

AS ALARA lähtub oma tegevuses keskkonnaministri 23.01.2020. a. kinnitatud kiirgusohutuse riiklikus arengukavas 2018–2027, selle rakendusplaanis 2022–2025 ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklikus tegevuskavas toodud tegevussuundadest. Samuti lähtub AS ALARA Riigi jäätmekavas 2023-2028 seatud eesmärkidest.

Riigi kui omaniku valdkonnapõhised ootused on järgmised:

1. Käidelda radioaktiivseid jäätmeid inimeste tervisele ja ümbritsevale keskkonnale ohutul, kaasnevaid sotsiaalseid ja majanduslikke mõjusid arvestaval viisil:

- tagada valmisolek radioaktiivse saastuse hädaolukordadeks Paldiski ja Tammiku objektidel ning osaleda kiirgushädaolukordadeks valmisoleku võimekuse arendamisel Eestis tervikuna (sh omanikuta kiirgusallikate ohutustamisel);
- Eesti Vabariigi ettevõtetes, tervishoiu- ja teadusasutustes tekkivate radioaktiivsete jäätmete vastuvõtmine nende käitlemiseks ja hoiustamiseks;
- koostöös omanikuga töötada välja ja rakendada radioaktiivsete jäätmete iseloomustamise ja vabastamise süsteem, mis on vajalik hindamaks, millised jäätmed on võimalik tulevikus vabastada kiirgusseaduse nõuete kohaldamisest ja millised lõppladustada;
- rahastuse olemasolul alustada Paldiski endisel tuumaobjektil asuva kahe reaktorisektsiooni lammutamisega seotud keskkonnakaitseliste, tehniliste jms. analüüside ning uuringutega. Täna on tagatud Paldiski objektil asuvate reaktorisektsioonide ohutu hoiustamine kuni 50 aastaks ja seejärel tuleb alustada reaktorisektsioonide demonteerimisega (perioodil 2040-2050);
- rahastuse olemasolul viia läbi radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga planeerimiseks ja ehitamiseks vajalikud uuringud ja eeltegevused, sh planeeringuprotsessis osalemine ja tegevuslubade taotlemine jne.

Mõõdik: välja on töötatud tegevusplaan ja koostöös omanikuga tagatud rahalised vahendid selleks, et:

- aastaks 2030 on valminud lõppladustuspaiga põhiprojekt.
- aastaks 2040 on valminud radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaik.

2. Ohtlike jäätmete vastuvõtu, ladustamise, ladestamiseks ettevalmistamise ja ladestamise korraldamine Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuses (Vaivara OJKK) inimese tervisele ja ümbritsevale keskkonnale ohutul viisil:

- ohtlike jäätmete pikaajalise vastuvõtu, ladustamise ja ladestamise võimekuse tagamine Eestis, sh uute ladestuskärgede projekteerimine ja ehitamine, mis muuhulgas peab kindlustama, et erakorralise vajaduse tekkides on riigis võimekus ohtlike jäätmete käitlemiseks ka juhul, kui eraettevõtted seda teenust ei paku;
- Vaivara OJKK keskkonnaohutuse tagamine;
- Ohtlike jäätmete prügilas ladestatakse ainult selliseid jäätmeliike, millele puudub alternatiivne käitlusvõimalus.

Mõõdik: ohtlike jäätmete prügila ladestusala laiendus valmib 2026. aasta jooksul.

3. Kiirgusmõõteseadmete kalibreerimiskeskuse rajamine eesmärgiga luua võimekus kõigi Eestis kasutatavate, toodetavate ja edasi müüdavate kiirgusmõõteseadmete kalibreerimiseks.

Mõõdik: aastaks 2027 on kalibreerimiskeskus akrediteeritud ning valmis teenust osutama.

Finantseesmärgid

Valdkondlike eesmärkide saavutamist ja tegevuse jätkusuutlikkust peavad toetama järgmised finantseesmärgid:

1. Kasumlikkus - riik omanikuna ei oota äriühingult iseseisva investeerimise võimekust. Omanik peab võimalikuks/vajalikuks ettevõtte doteerimist radioaktiivsete jäätmete valdkonna tegevustes. Ohtlike jäätmete valdkonna tegevuses (Vaivara OJKK majandamisel) ootab omanik pikaajalises vaates kasumlikku majandamist ja kapitalikulu tagasiteenimist.
 - omakapitali hinna järgnevatiks aastateks (oodatava omakapitali tootluse) määrab Rahandusministeerium oma iga-aastase „Riigi osalusega äriühingute, sihtasutuste ja mittetulundusühingute koondaruandega“. Tagada iga-aastaselt äriühingu omakapitali tootlus vähemalt eelmise viie aasta keskmise omakapitali hinna tasemel;
 - kuna Eesti Vabariik omanikuna finantseerib AS-ilt ALARA tellitavaid teenuseid läbi sihtotstarbelise toetuse, siis on omaniku esmane ootus teenuste osutamine kõiki keskkonnanõudeid järgides ja alles seejärel minimaalse omakapitali hinna järgimine;
2. Efektiivsus - omaniku ootuseks on, et kõik tema omanduses olevad äriühingud teostavad enda majandustegevust efektiivselt, ressursisäästlikult ning inimeste tervisele ja ümbritsevale keskkonnale ohutul viisil. Äriühingud peavad tagama, et keskpikas ajahorisondis nende tulud kasvavad proportsionaalselt kiiremini kui kulud. Äriühingud peavad defineerima enda tegevusvaldkonnale kohased efektiivsusmõddikud ning püüdlema nende järk-järgulise parandamise poole.
3. Dividendipoliitika - seni, kuni AS ALARA puhul on tegemist riigi, kui omaniku poolt doteeritava äriühinguga, ei oota Eesti Vabariik äriühingult stabiilseid dividende (omanikutulu), vaid vastav otsus tehakse arvestades ettevõtte võimalusi pikaajalises perspektiivis.
4. Finantsriskide juhtimine – majandustegevuse kavandamisel tuleb lähtuda keskmisest madalamast riskitasemest ja konservatiivsest kapitalistruktuurist.
 - kõik plaanitavad investeeringud peavad olema põhjalikult läbi analüüsitud ning kaasnevad riskid tuvastatud.
 - tagada optimaalne omakapitali ja varade suhe. Optimaalse omakapitali proportsiooni koguvaradest, millest äriühing finantsplaanide koostamisel peab lähtuma, määrab Rahandusministeerium „Riigi osalusega äriühingute, sihtasutuste ja mittetulundusühingute koondaruandes“.

Riigi poolt seatavate eesmärkide täitmise eest vastutab äriühingu nõukogu ja juhatus. Erinevate eesmärkide tasakaalustamise ja omaniku huvide pikaajalise kaitsmise eest vastutab äriühingu nõukogu.

Käesolevas dokumendis sisalduvaid riigi kui omaniku ootusi vaatab AS ALARA aktsiate valitseja üle ning ajakohastab vähemalt kord kolme aasta jooksul.